

**ŽURNALISTŲ ETIKOS INSPEKTORIAUS
2005 METŲ VEIKLOS
ATASKAITA**

2006, Vilnius

IŽANGA

Žurnalistų etikos inspektorius, atlikdamas bendrąją Visuomenės informavimo įstatymo ir specialiąją Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos nuostatų įgyvendinimo priežiūrą, 2001-2006 metų kadencijos laikotarpiu Lietuvos Respublikos Seimui ir visuomenei yra pateikęs 4 kasmetines veiklos ataskaitas ir 2 analitines apžvalgas, skirtas visuomenės informavimo demokratinės kultūros plėtros gairėms nustatyti.

1996-2006 metai – tai mūsų šalies visuomenės informavimo sferos pokyčių metai. Per šiuos metus žurnalistų etikos inspektorius skyrė nemažai dėmesio tiesioginiam įgaliojimų vykdymui, bendradarbiavimui su viešosios informacijos rengėjų ir platintojų veiklos reglamentavimo ir savitvarkos institucijomis, naujų žurnalistų ir leidėjų etikos kodekso normų kūrimui, visuomenės švietimui (informaciją apie žurnalistų etikos inspektoriaus 2001-2005 m. organizuotus renginius žr. priedą Nr. 1). Neatsitiktinai žurnalistų etikos inspektoriaus veiklos reglamente įtvirtinta nuostata, pagal kurią savo kadencijos laikotarpiu žurnalistų etikos inspektorius negali dalyvauti politinėje veikloje. Šiuo metu žurnalistų etikos inspektoriaus veikla gerokai išplėsta, jo veiklą užtikrina Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnyba, kuri yra valstybės institucija.

Žurnalistų etikos inspektorius šioje ataskaitoje nekelia užduoties gvildinti visų 2001-2004 metų visuomenės informavimo sritį palietusių problemų ar įvykusių pokyčių – šios problemos buvo išsamiai aptartos 2001-2002 metų bei 2003-2004 metų analitinėse apžvalgose.

2005 m. veiklos ataskaitos tikslas – trumpai apžvelgti pastarųjų 2005 metų visuomenės informavimo procesus ir atkreipti dėmesį į juos lydinčias tendencijas, pateikti išvadas dėl šių procesų.

1. ASMENS GARBĖS IR ORUMO, TEISĖS Į PRIVATŲ GYVENIMĄ PAŽEIDIMAI VISUOMENĖS INFORMAVIMO PRIEMONĖSE IR ŠIŲ TEISIŲ APSAUGA

Žmogaus teisių gynimo visuomenės informavimo sferoje specifika pasižymi tuo, kad žmogaus teisių pažeidimai padaromi visuomenės informavimo priemonėse, jose viešai paskelbus informaciją. Visuomenės informavimas – tai veikla, kurioje palikta mažiausiai vietos valstybiniam valdymui, valstybės institucijų galioms ir įtakai. Kadangi visuomenės informavimo veikla yra kilusi iš saviraiškos laisvės, ji jautri ne tik valstybinių institucijų kišimuisi ir kontrolei, bet ir įvairiems prieš ją nukreiptiems suvaržymams bei apribojimams.

Be to, saviraiškos laisvė – ne tik žmogaus teisė, bet ir pagrindinė žurnalistų veiklos, jo kūrybinio darbo, laisvo žodžio sąlyga.

Trumpa mūsų šalies visuomenės informavimo raida ne kartą patvirtino tiesą, kad teisė skleisti informaciją negali būti nei prievolė, nei privilegija. Tai reiškia, kad ši teisė turi būti lydima atsakomybės ir įgyvendinama siekiant nuolatinės pusiausvyros su kitomis žmogaus teisėmis, neviršijant jų ir nebūnant žemiau jų. Vis dėlto viešai paskelbtos informacijos turinys dažnai tampa konflikto tarp saviraiškos laisvės ir kitų žmogaus teisių objektu.

Pagal Visuomenės informavimo įstatymo 51 straipsnio 1 dalį žurnalistų etikos inspektorius nagrinėja suinteresuotų asmenų skundus dėl visuomenės informavimo priemonėse pažeistos jų garbės ir orumo bei teisės į privataus gyvenimo apsaugą pažeidimo visuomenės informavimo priemonėse.

Žurnalistų etikos inspektorius atkreipia dėmesį, kad šių skundų tyrimas yra susijęs su fakto klausimų nustatymu. Kitaip sakant, žmogaus garbė ir orumas gali būti ginami (tiek teisme, tiek neteisminėse institucijose) tik tada, kai yra pažeidžiami, o pažeidžiami – kai nustatoma šių faktų visuma: 1) faktas, kad paskleista žinia, bet ne nuomonė; 2) faktas, kad žinia paskleista apie konkretų asmenį; 3) faktas, kad paskleista žinia žemina asmens garbę ir orumą ir 4) faktas, kad paskleista žinia neatitinka tikrovės. Tikimybė, kad aukščiau minėtus faktus žurnalistų etikos inspektorius įvertins teisingai, yra labai nedidelė, nes šiuos faktus objektyviai įvertinti gali tik teismas, todėl skundo tyrimas neteisminiu būdu nėra lengvas.

Sunku būtų įsivaizduoti, kad žurnalistų etikos inspektorius, nors ir turėdamas realius įgaliojimus priimti sprendimus dėl visuomenės informavimo priemonėse pažeistos asmens garbės ir orumo, tirdamas asmens skundą, galėtų spręsti klausimą, ar paskleista žinia atitinka tikrovę. Šio fakto nustatymas yra susijęs su objektyviu įrodymų tyrimu, įvairių aplinkybių ir duomenų nustatymu. Neretai atsakymuose pareiškėjams tenka nurodyti, kad žurnalistų etikos inspektorius negali vertinti klausimų, susijusių su fakto nustatymu. Dėl to žurnalistų etikos inspektorius kiekvienu atveju, darydamas išvadą dėl viešosios informacijos neatitikimo tikrovei, remiasi prezumpcija, kad informacija neatitinka tikrovės, kol ją paskleidęs asmuo neįrodo priešingai.

Kadangi faktas, jog paskleista informacija neatitinka tikrovės, nėra nustatinėjamas ginant asmens teisę į privataus gyvenimo apsaugą, praktinėje veikloje žurnalistų etikos inspektoriumi yra lengviau nagrinėti asmenų skundus dėl teisės į privatų gyvenimą pažeidimo visuomenės informavimo priemonėse.

Kad būtų ginama asmens teisė į privataus gyvenimo apsaugą, taip pat turi būti nustatyta faktų visuma. Ji yra tokia: 1) informacijos paskleidimo faktas; 2) faktas, jog paskleista informacija yra apie konkretų asmenį, kuris gina savo teisę; 3) faktas, jog paskleista informacija yra apie žmogaus privatų gyvenimą; 4) faktas, jog informacija paskleista be asmens sutikimo ir 5) faktas, jog informacija paskelbta nesant teisėto visuomenės intereso.

Tiriant šios kategorijos asmens skundus žurnalistų etikos inspektoriumi tenka ieškoti atsakymų į tokius klausimus: ar paskelbta informacija yra asmens privataus gyvenimo dalis, ar tokiai informacijai

skelbti yra teisėtas visuomenės interesas. Šie klausimai taip pat nėra lengvi, atsakymų į juos įstatymuose nėra – jų tenka ieškoti nebent teismų praktikoje, kuri kol kas nėra labai išsami.

Nagrinęjant asmens garbės ir orumo, teisės į privatų gyvenimą pažeidimus visuomenės informavimo priemonėse akivaizdi tampa ir kita tendencija – viešo ir privataus asmens teisių gynimo ribos. Jau nebe naujiena, kad visuomenės informavimo sferoje, taigi ir žurnalistikoje, taikoma tokia taisyklė – viešo asmens teisių gynimo ribos yra siauresnės nei privataus, o pastarojo kritikos ribos daug siauresnės nei viešo asmens. Lyg ir sutariama, kad viešaisiais asmenimis turėtų būti laikomi tie asmenys, kurie priima viešo pobūdžio sprendimus, turinčius realią įtaką visuomenėje. Todėl mažiausiai klausimų kyla dėl politikų, pareigūnų, kai kurių (o gal ir visų) valstybės tarnautojų, priimančių tokius sprendimus. Bet kaip yra su tais žymiais menininkais, sportininkais, kultūros veikėjais, kurie visai netrokšta būti žinomi, bet dažniausiai dėl darbų ar pasiekimų tokiais tampa. Ar visus kiek žinomesnius žmones, kurie neturi jokios viešų sprendimų galios visuomenėje, galima taip pat pliekti kritika ir viešinti jų asmeninio gyvenimo detales? Kyla ir toks klausimas, kiek ir kaip galima rašyti apie buvusį valstybės politiką ar pareigūną, kuris jau seniai nedirba valstybės tarnyboje, nepriima viešų sprendimų galios ir nebenusipelno tiek visuomenės dėmesio? Todėl matyti, kad šiandien įsitvirtinęs viešojo asmens apibrėžimas bei interpretacija kelia rimtų prieštaravimų, kadangi konkretus asmuo pats nusprendžia, kiek jo privatus gyvenimas yra žinotinas visuomenei. Teisėto visuomenės (arba viešo) intereso paieška žurnalistų etikos inspektoriaus veikloje kartais virsta nemaža dilema.

Palyginimui žemiau esančioje lentelėje pateikiama informacija apie Visuomenės informavimo įstatymo pažeidimus 2004 ir 2005 metais:

lentelė Nr. 1

Pažeidimo turinys	2004 m. pareikšta įspėjimų	2005 m. pareikšta įspėjimų
Garbės ir orumo (ir nekaltumo prezumpcijos) pažeidimas	11	13
Teisės į privatų gyvenimą pažeidimas	7	12
Atsakymo teisės pažeidimas	6	6
Nuomonių įvairovės užtikrinimo pažeidimas	9	4

Iš lentelės duomenų matyti, kad per metus nustatomų pažeidimų skaičius, nors ir nedidelis, išlieka apytikriai vienodas. Tokia pat išvada darytina ir dėl nustatomų pažeidimų turinio.

Dėl garbės ir orumo pažeidimų visuomenės informavimo priemonėse į žurnalistų etikos inspektorių kreipiamasi beveik du kartus daugiau, nei dėl teisės į privatų gyvenimą pažeidimo. Tokią statistiką reikėtų sieti su žurnalistų etikos inspektoriaus turimais įgaliojimais visuomenės informavimo srityje. Asmens teisės į privataus gyvenimo apsaugą pažeidimas labiau sietinas su turtinės ir neturtinės žalos atlyginimu, tuo tarpu asmens garbės ir orumo pažeidimo atveju žurnalistų etikos inspektoriaus Visuomenės informavimo įstatymo nustatyta tvarka gali reikalauti užtikrinti atsakymo teisę arba paneigti tikrovės neatitinkančią asmens garbę ir orumą žeminančią informaciją.

Kalbant apie asmens garbės ir orumo apsaugą visuomenės informavimo srityje, svarbią vietą užima atsakymo teisės užtikrinimas. Atsakymo teisės institutas Visuomenės informavimo teisėje itin reikšmingas, kadangi jis pateikia tam tikrą alternatyvą žmogaus teisių gynimui.

Atsakymo teisė – tai kiekvieno asmens, kurio garbę, orumą ar reputaciją žemina visuomenės informavimo priemonėje paskelbta tikrovės neatitinkanti, netiksli ar šališka informacija apie jį, teisė pareikšti savo nuomonę, pasiteisinti dėl jam pareikštos kritikos ar tariamai netinkamo elgesio, atremti nepagrįstus kaltinimus ar patikslinti apie jį paskelbtą informaciją. Atsakymo teisė taip pat apima teisę

reikalauti paskelbtos tikrovės neatitinkančios, garbę ir orumą žeminančios informacijos paneigimo. Ne vieno skundo tyrimas Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnyboje parodė, kad žmogui šios galimybės dažnai visiškai pakanka, kadangi asmuo nesieja savo pažeistos teisės gynimo su neturtinės ar turtinės žalos atlyginimu, jo tikslas – apsiginti atsakant į jam pareikštus kaltinimus ir išdėstant savo nuomonę. Neveltui atsakymo teisės užtikrinimas yra dažniausiai žurnalistų etikos inspektoriaus veikloje taikoma priemonė sprendžiant asmens garbės ir orumo pažeidimų visuomenės informavimo priemonėse klausimus.

Reikėtų pažymėti, kad atsakymo teisės užtikrinimas nėra vienintelis aktualus žmogaus teisių gynimo visuomenės informavimo priemonėse institutas. Nemažiau svarbus nekaltumo prezumpcijos principo užtikrinimas ir laikymasis.

Iš teisinės pozicijos tokiais atvejais asmens garbę ir orumą galima ginti tada, kai konkretus asmuo be pagrindo (nesant įsiteisėjusiam teismo nuosprendžiui) įvardinamas padariusiu teisės pažeidimą ar nusikalstamą veiką.

Tačiau pažeisti nekaltumo prezumpcijos principą galima ir nepaskelbiant žinios, bet įtikinamai pareiškiant įvairias neginčijamas nuomones apie tam tikrus asmeniui inkriminuojamus kaltinimus, per greitai nuteikiant skaitytoją, klausytoją ar žiūrovą, kad asmuo kaltas. Todėl praktinėje žurnalistų veikloje svarbu ne tik tinkamai parinkti procesinį terminą aprašomam asmeniui, bet ir nepamiršti viešai priminti apie jam nepasitvirtinusius kaltinimus, jei kaltė asmens atžvilgiu nebūna įrodyta.

Pažymėtina, jog pagarba nekaltumo prezumpcijos principui glaudžiai siejasi su tinkamu spaudos laisvės ir teismų nepriklausomumo santykiu. Vertinimai, komentarai, viešos žurnalistų abejonės dėl tam tikrų teisėjo procesinių veiksmų teisėtumo nebaigtoje nagrinėti byloje laikytinos neteisėtu poveikiu, kliudančiu teisminės valdžios nešališkumui. Tokiu būdu peržengiant spaudos laisvės ribas yra siekiama vienokio ar kitokio teismo sprendimo priėmimo, t.y. kišamasi į teisingumo vykdymą.

Žurnalistų etikos inspektorius pastebi neigiamą tendenciją visuomenės informavimo priemonėse pateikiant informaciją (duomenis) apie teisės pažeidėjus. Tai ypač ryšku kalbant apie kelių eismo taisyklių pažeidimus, kuomet žurnalistai kartu su Kelių eismo priežiūros tarnybos pareigūnais dalyvauja taip vadinamuose reiduose ir fiksuoja, o po to viešai pateikia informaciją apie nustatytus pažeidimus. Žurnalistai teisinasi vieninteliu argumentu, jog fotografuoti (filmuoti) jie gali net susidūrę su tariamo pažeidėjo nesutikimu, nes yra fotografuojama viešoje vietoje.

Pažymėtina, kad ši išimtis nagrinėjamu atveju neturėtų būti taikoma. Jei asmuo fotografuojamas (filmuojamas) viešoje vietoje, tačiau tokioje situacijoje, kad joks protingas žmogus nenorėtų būti nufotografuotas (nufilmuotas), tokie veiksmai vertintini kaip teisės į atvaizdą pažeidimas. Fotografavimą ir tokios informacijos viešą skleidimą neturint fotografuojamo asmens sutikimo šiuo atveju galėtų pateisinti tik pagrįstas visuomenės interesas tokią informaciją žinoti. Tokiu interesu viešosios informacijos rengėjas dažniausiai piktnaudžiauja.

Kaip rodo praktinė žurnalistų etikos inspektoriaus veikla, asmenys kreipiasi į žurnalistų etikos inspektorius ne tik siekdami, kad jų teisės visuomenės informavimo priemonėse būtų užtikrintos (pvz., užtikrinta atsakymo teisė), bet ir norėdami gauti žurnalistų etikos inspektoriaus įvertinimą, kuris paprastai padeda pareiškėjui apsispręsti – kreiptis į teismą dėl pažeistų teisių gynimo ar ne.

Atkreiptinas dėmesys, kad žurnalistų etikos inspektorius, kaip neteisminė žmogaus teisių žiniasklaidos srityje gynimo institucija, neturi įgaliojimų pažeidėjams taikyti sankcijų ar įpareigoti atlyginti žalą. Tačiau žurnalistų etikos inspektoriaus sprendimai ir išvados yra svarbūs įrodymai nagrinėjant ieškinius teisme, todėl dažnai asmenys, norėdami apginti savo pažeistas teises, iš pradžių kreipiasi į žurnalistų etikos inspektorius ir gavę teigiamą atsakymą bei nesulaukę atitinkamos viešosios informacijos rengėjo reakcijos, kreipiasi į teismą.¹

¹ Lietuvos Respublikos Aukščiausiasis teismas, nagrinėdamas civilinę bylą Nr. 3K-3-600/2004, savo 2004 m. lapkričio 29 d. nutartyje pripažino, kad žurnalistų etikos inspektoriaus sprendimas teismų pagrįstai vertinamas kaip rašytinis įrodymas, nors

Daugiausia skundų žurnalistų etikos inspektoriui pateikiama dėl spaudoje viešai paskelbtos informacijos. Skundai dėl televizijos laidoje paskelbtos informacijos sudaro apie penktadalį visų gaunamų pareiškimų. Šios tendencijos 2001-2005 metais beveik nekito (žr. diagramą Nr. 1, 7 psl.).

Žurnalistų etikos inspektoriaus – kaip ombudsmeno – veikla būtų dar tikslingesnė su viena sąlyga: jei atsirastų realios galimybės informuoti visuomenę apie visuomenės informavimo srityje padarytus pažeidimus.

Lentelėje Nr. 2 pateikta informacija apie tuos žurnalistų etikos inspektoriaus priimtus sprendimus, kurie buvo paskelbti „Valstybės žinių“ priede „Informaciniai pranešimai“. Pažymėtina, kad kiekvieno skundo tyrimas bet koku atveju baigiamas inspektoriaus išvada, su kuria supažindinamas pareiškėjas ir pažeidėjas arba kitas skundo tyrimu suinteresuotas asmuo. Tačiau itin retais atvejais pavyksta nustatyti pažeidimą, dėl kurio nekyla abejonių. Tam įtakos turi žurnalistų etikos inspektoriui pateikta skundo tyrimo medžiaga. Jei medžiaga pateikiama ne visa, kurios objektyviai reikia skundui išnagrinėti, kyla pagrįstų abejonių, kad žurnalistų etikos inspektoriaus priimtas sprendimas gali būti iki galo nepagrįstas. Tokiais atvejais, kai inspektoriui kyla abejonių dėl priimamo sprendimo pagrįstumo, žurnalistų etikos inspektoriaus sprendimo „Informaciniuose pranešimuose“ neskelbia. Pažymėtina, kad skundo tyrimui įtakos taip pat turi ir terminas, per kurį inspektoriaus privalo išnagrinėti skundą. Šiuo metu maksimalus leistinas terminas, per kurį privaloma išnagrinėti skundą yra du mėnesiai. Pažymėtina, kad toks laikotarpis yra itin trumpas nagrinėjant asmens teisės į privatų gyvenimą, taip pat asmens garbės ir orumo pažeidimams nustatyti.

lentelė Nr. 2

2001-2005 m. žurnalistų etikos inspektoriaus priimti sprendimai

	2001 m.	2002 m.	2003 m.	2004 m.	2005 m.
Gauti skundai	126	114	121	123	107
Priimti sprendimai	13	6	7	10	16

Atskira, tačiau susijusi su asmens garbės ir orumo gynimu sritis žurnalistų etikos inspektoriaus veikloje – Respublikos Prezidento įžeidimas ar šmeižimas visuomenės informavimo priemonėse. Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 259¹ straipsnio 1 dalis įgalioja žurnalistų etikos inspektorių surašyti administracinių teisės pažeidimų protokolus už 214⁶ straipsnyje numatytą administracinę teisės pažeidimą – Respublikos Prezidento įžeidimą arba šmeižimą masinės informacijos priemonėse.

Per 2004-2005 metus žurnalistų etikos inspektoriaus veikloje susiformavimo tam tikra šios kategorijos pažeidimų tyrimo visuomenės informavimo priemonėse praktika.

2004 m. spalio 27 d. ir 2005 m. liepos 4 d. už Respublikos Prezidento įžeidimą laikraščio „Laisvas laikraštis“ redaktoriui A. Drižiui buvo surašyti administracinio teisės pažeidimo, numatyto 214⁶ straipsnyje, protokolai, ir jie kartu su visa medžiaga perduoti Vilniaus miesto 2-ajam apylinkės teismui teismui administracinio teisės pažeidimo bylos nagrinėjimui.

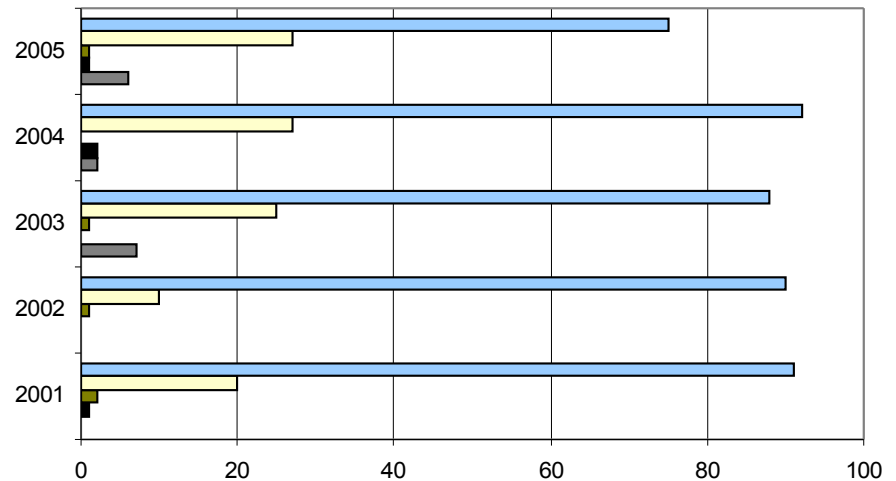
Remdamasis žurnalistų etikos inspektoriaus surašytais protokolais, Vilniaus miesto 2-asis apylinkės teismas 2005 m. sausio 14 d. nutartimi skyrė laikraščio „Laisvas laikraštis“ redaktoriui A. Drižiui įspėjimą, o Lietuvos Vyriausiasis administracinis teismas 2005 m. gruodžio 22 d. nutartimi, nutarė Vilniaus miesto 2-ojo apylinkės teismo 2005 m. rugsėjo 5 d. nutarimą pakeisti – laikraščio „Laisvas laikraštis“ redaktoriui A. Drižiui skirti administracinę 750 litų baudą. Atkreiptinas dėmesys, kad minėtoje visuomenės informavimo priemonėje Respublikos Prezidento įžeidinėjimai ir po teismo nutarčių nesiliovė, tuo tarpu nagrinėjamos teisės normos taikymas nėra paprastas, kadangi inspektoriui

bylą nagrinėjančiam teismui neturi prejudicinės galios.

suteikti įgaliojimai spręsti, ar konkrečiu atveju Respublikos Prezidentas buvo ižestas. Tuo tarpu Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 straipsnyje numatyta, jog įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys lygūs.

diagrama Nr. 1

2001-2005 m. skundai gauti pagal atskiras visuomenės informavimo priemonių grupes

	2001	2002	2003	2004	2005
■ Spauda	91	90	88	92	75
■ Televizija	20	10	25	27	27
■ Radijas	2	1	1	0	1
■ Internetas	1	0	0	2	1
■ Kitos visuomenės informavimo priemonės	0	0	7	2	6

2. ASMENS DUOMENŲ APSAUGA VISUOMENĖS INFORMAVIMO PRIEMONĖSE

Nagrinėjant asmens teisės į privataus gyvenimo apsaugą pažeidimus visuomenės informavimo priemonėse išskyla asmens duomenų skelbimo problema. Apie tai kalbama nedaug, šia tema beveik nėra informacijos. Labiausiai šiuo aspektu pasigendama valstybinės pozicijos. Asmens duomenų apsaugos inspekcija 2005 m. pabaigoje iškėlė klausimą dėl inspekcijos reorganizavimo į Privataus gyvenimo apsaugos kontrolieriaus įstaigą, kuri būtų atskaitinga Lietuvos Respublikos Seimui.

Nuo 2003 m. liepos 1 d. įsigaliojo naujos redakcijos Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas, kurio 8 straipsnyje įtvirtinta nuostata, kad asmens duomenų tvarkymą visuomenės informavimo priemonėse žurnalistikos, meninės ir literatūrinės raiškos bei kitais tikslais prižiūri žurnalistų etikos inspektorius.

Nors Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 259¹ straipsnio 1 dalis įgalioja žurnalistų etikos inspektorių surašyti administracinių teisės pažeidimų protokolus už 214¹⁴

straipsnyje numatyta administracinę teisės pažeidimą – asmens duomenų tvarkymo pažeidimą visuomenės informavimo priemonėse pažeidžiant Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymą, reikėtų pažymėti, kad asmens duomenų apsauga visuomenės informavimo priemonėse pagal galiojantį įstatymą yra sunkiai įgyvendinama.

Sąvoka „duomenų tvarkymas“ pagal šį įstatymą yra bet kuris su asmens duomenimis atliekamas veiksmas – rinkimas, užrašymas, kaupimas, saugojimas, klasifikavimas, grupavimas, jungimas, keitimas (papildymas ar taisymas), teikimas, paskelbimas, naudojimas, loginės ir (ar) aritmetinės operacijos, paieška, skleidimas, naikinimas ar kitoks veiksmas arba veiksmų rinkinys. Grįžtant prie įstatymo 8 straipsnio formuluotės kyla klausimas, kokie dar kiti tikslai – be žurnalistikos, meninės ir literatūrinės raiškos tikslų – gali būti įgyvendinami visuomenės informavimo priemonėse tvarkant asmens duomenis. Abejonių kelia ir tokia straipsnio nuostata, kad asmens duomenų tvarkymui visuomenės informavimo priemonėse taikomos *tik* šio įstatymo 1, 2, 3, 4, 6, 7, 24, 33 ir 34 straipsnių nuostatos. Kodėl asmens duomenų apsaugos tvarkymui visuomenės informavimo srityje netaikomos šio įstatymo 5 straipsnio nuostatos, apibrėžiančios asmens duomenų teisėto tvarkymo kriterijus, nėra aišku.

Tikimasi, kad minėti įstatymų tarpusavio neatitikimai bus pašalinti priėmus naujos redakcijos Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymą.

Žurnalistų etikos inspektorius, nagrinėdamas pareiškimus dėl asmens duomenų tvarkymo pažeidimų visuomenės informavimo priemonėse, pastebi, kad nuolat kyla daug klausimų dėl to, kokia informacija laikytina privačia, kokie registrai laikytini viešais, ar informacija apie valstybės tarnautojų tarnybinę algą bei gaunamus priedus yra vieša ir gali būti nevaržomai skelbiama ir pan. Panašu, kad į visus šiuos klausimus objektyviausiai galėtų atsakyti tik teismai, nagrinėdami konkrečias bylas, tačiau šiandien bylos dėl teisės į privatų gyvenimą ir jo slaptumą pažeidimo yra pavienės ir platesnių išaiškinimų šios kategorijos bylų praktikoje nėra.

3. NEPILNAMEČIŲ APSAUGA VISUOMENĖS INFORMAVIMO PRIEMONĖSE

Analizuojant dabartinę visuomenės informavimo būklę nepilnamečių apsaugos aspektu, akivaizdu, jog saviraiškos (žodžio) laisvę žiniasklaidos atstovai neretai suvokia vienpusiškai, atsietai nuo šią laisvę legalizuojančių pareigų ir atsakomybės, tuo pažeisdami teisės, kaip teisių ir pareigų vienovės, esmę. Pažymėtina, kad viešosios informacijos rengėjai savo veikloje turi vadovautis ne vien teisės aktų nuostatomis, suteikiančiomis pagrindą veikti, bet ir tomis, kurios riboja jų veiklą.

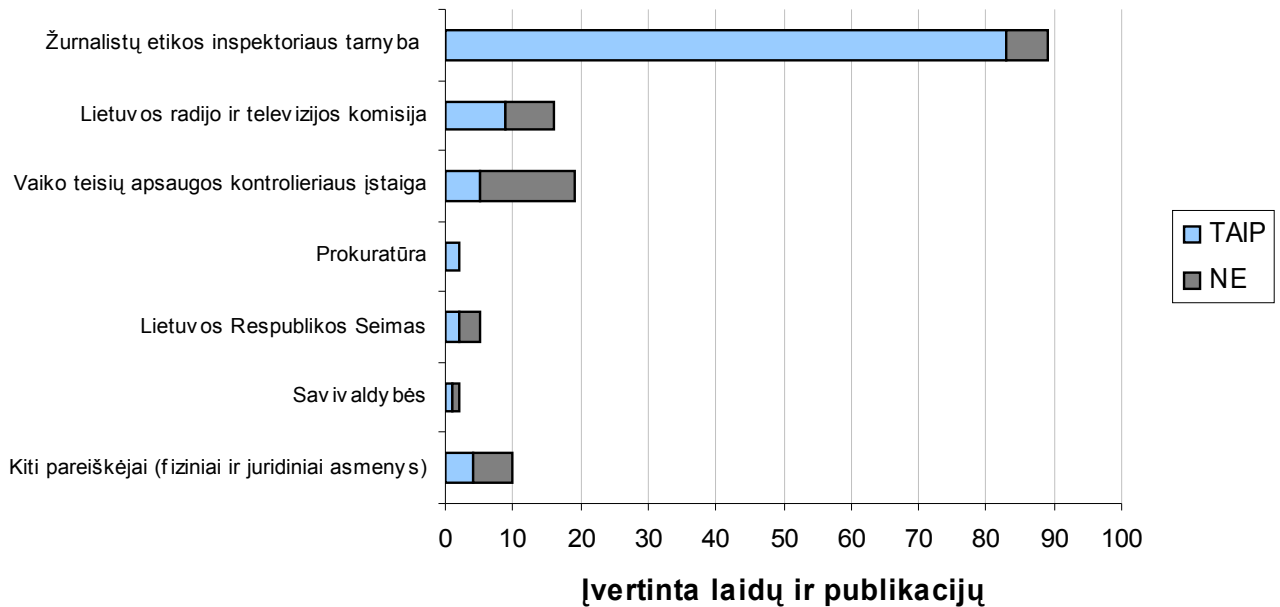
Vertinant pastarojo meto žiniasklaidos veiklą, pastebima, kad nors visuomenės informavimas apie opiausias socialines problemas ir yra viena svarbiausių žiniasklaidos funkcijų demokratinėje visuomenėje, tačiau neretai prasilenkiama su žmogiškosios moralės ir vaiko teisių apsaugos reikalavimais. Turėdama atlikti teigiamai vertinamą informavimo, lavinimo, pramogos funkciją, žiniasklaida neretai šias funkcijas įgyvendina netinkamais būdais ir priemonėmis.

Žurnalistų etikos inspektorius yra pagrindinė institucija, kuriai pavesta Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo įgyvendinimo priežiūra. Jam patikėta prižiūrėti, kaip viešosios informacijos rengėjai, platintojai, savininkai bei žurnalistai vykdo savo įsipareigojimus. Vykdydamas savo funkcijas, žurnalistų etikos inspektorius paskelbė nemažai pareiškimų ir rekomendacijų dėl minėto įstatymo įgyvendinimo. Pagrindinis dokumentų tipas, žurnalistų etikos inspektorius priimamas nepilnamečių apsaugos srityje, yra sprendimai. Atsižvelgiant į tai, kad visuomenės informavimo priemonės nuolat pažeidinėja Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymą, minėtų sprendimų kasmet daugėja (2003 m. buvo priimti 5 sprendimai, 2004 m. – atitinkamai 8, 2005 m. – 14).

Sprendimus žurnalistų etikos inspektorius priima remdamasis ekspertų grupės išvadomis. Daugiausia Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymų pažeidimų nustatoma Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybos iniciatyva (žr. diagramą Nr. 2 ir lentelę Nr. 3). Dalis pažeidimų nustatoma kitų institucijų bei pareiškėjų iniciatyva.

diagrama Nr. 2

Informacijos priskyrimas neigiamą poveikį nepilnamečių vystymuisi darančios informacijos kategorijai

lentelė Nr. 3

Institucija	TAIP	NE
Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnyba	83	6
Lietuvos radijo ir televizijos komisija	9	7
Vaiko teisių apsaugos kontrolierių įstaigos	5	14
Prokuratūra	2	0
Lietuvos Respublikos Seimas	2	3
Savivaldybės	1	1
Kiti pareiškėjai (fiziniai ir juridiniai asmenys)	4	6

Daugiausia pažeidimų nepilnamečių apsaugos srityje yra konstatuojama dėl draudimo skelbti neigiamą poveikį nepilnamečių vystymuisi darančią viešąją informaciją, susijusią su asmens duomenimis, nepaisymo. Toks draudimas įtvirtintas Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo 5 straipsnyje. Minėti pažeidimai nustatomi beveik kiekviename žurnalistų etikos inspektoriaus sprendime.

Analizuojant faktinę viešosios informacijos pateikimo padėtį, pastebima, jog ypač dažnai pažeidžiama nepilnamečio teisė į konfidencialumą. Visuomenės informavimo priemonės neleistinai viešina nepilnamečio ir jo šeimos privataus gyvenimo detales, neigiamame socialiniame kontekste pateikia nuotraukas ir tapatybę identifikuojančius duomenis, žemindamos nepilnamečio orumą ir

pažeisdamos jo teisėtus interesus. Dažniausiai žiniasklaidoje atspindimi tokie neigiami socialiniai reiškiniai kaip nusikaltimai, kitos teisei priešingos veikos, taip pat girtavimas, smurtas ir nesantaika šeimoje, narkomanija, nepadorus elgesys ir pan. Nagrinėjant minėtas temas, spaudos publikacijose ir televizijos laidose dažnai pateikiami nepilnamečių tapatybę identifikuojantys duomenys, interviu su pačiais nepilnamečiais ar jų tėvais, artimaisiais, siejant su nusikalstama veika ar kitais teisės pažeidimais, skelbiami save sužalojusio ar mėginusio sužaloti, nusižudžiusio ar mėginusio nusižudyti nepilnamečio asmens duomenys. Pateikiant duomenis apie nepilnamečių tokiam kontekste, yra žeminamas jo orumas ir pažeidžiami jo interesai. Tai gali turėti ilgalaikes neigiamas pasekmes tolimesniam vaiko gyvenimui bei asmenybės raidai. Viešosios informacijos rengėjai neretai piktnaudžiauja nepilnamečių pasitikėjimu ir nepatyrimu bei suaugusiųjų, atsakingų už nepilnamečio priežiūrą ir auklėjimą, savo teisių nežinojimu, menku teisinės sąmonės lygiu. Šiais atvejais viešosios informacijos rengėjai akivaizdžiai demonstruoja siaurą ir vienpusišką saviraiškos laisvės supratimą. Toks visuomenės informavimo laisvės traktavimas atsietai nuo bet kokios atsakomybės bei pareigos yra piktnaudžiavimas ja.

Saugant nepilnamečius nuo jiems žalingos informacijos, Lietuvoje yra įvesta audiovizualinės produkcijos ženklavimo sistema. Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2004 m. birželio 2 d. nutarimu Nr. 681 „Dėl Neigiamą poveikį nepilnamečių vystymuisi darančios informacijos, priskirtos viešosios informacijos, kuri ribojama skelbti ir platinti, kategorijai, skelbimo ir platinimo tvarkos aprašo ir Neigiamą poveikį nepilnamečių vystymuisi darančios viešosios informacijos žymėjimo, garso ir vaizdo priemonių sistemos aprašo patvirtinimo” patvirtino viešosios informacijos, darančios neigiamą poveikį nepilnamečiams, platinimo tvarką (toliau – Tvarka) ir šios informacijos žymėjimo atitinkamomis priemonėmis sistemą (toliau – Sistema). Žurnalistų etikos inspektorius yra viena iš institucijų, kuriai pavesta prižiūrėti, kaip laikomasi šios Tvarkos ir Sistemos aprašų reikalavimų. Pradinė padėties analizė atskleidė, jog nemaža dalis viešosios informacijos rengėjų, platinančių nesilaikyti minėto Vyriausybės nutarimo reikalavimų. Filmų, serialų ir laidų pristatymo (anonso) metu ekrane nerodomas atitinkamas pristatomo (anonsuojamo) filmo, serialo ar laidos indeksas. Dalis televizijų, anonsuodamos savo programas, nepateikia indeksų.

Kita vertus Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu patvirtinta ženklavimo sistema neatitinka kai kurių Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo reikalavimų. Mat pastarajame teisės akte nustatyta vienintelė laiko juosta, t.y. nuo 23 val. iki 6 val., kurioje galima transliuoti neigiamą poveikį nepilnamečių vystymuisi darančią ribojamą informaciją. Tokia informacija turėtų būti žymima simboliu „S“. Tuo tarpu Vyriausybės nutarime išskiriama ir kita laiko juosta, t.y. 21 val. iki 23 val., kurioje draudžiama transliuoti informaciją, darančią neigiamą poveikį nepilnamečiams iki 14 metų. Toks ženklavimo sistemos nevienodas įteisinimas paskatino žurnalistų etikos inspektorių inicijuoti Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo nuostatų keitimą. Šiuo metu yra parengtas minėtos įstatymo projektas (priedas Nr. 2), kurį inspektorius kartu su šia ataskaita teiks Lietuvos Respublikos Seimui ir siūlys sudaryti Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo pakeitimo įstatymo darbo grupę. Į ją reikėtų įtraukti visas įstatyme išvardintas ir pagal savo kompetenciją už įstatymo nuostatų įgyvendinimą atsakingas institucijas.

Pažymėtina, kad žurnalistų etikos inspektorius ne kartą raštu kreipėsi į ženklavimo ir klasifikavimo sistemų reikalavimų nesilaikančius transliuotojus, nurodydamas pastebėtus pažeidimus ir reikalaudamas juos pašalinti.

Šiuo metu pastebima neigiama tendencija: visuomenės informavimo priemonės, skelbdamos ribojamą viešąją informaciją, dažnai visiškai neakcentuoja prevencinės, žalą mažinančios informacijos. Pažymėtina, jog visuomenės informavimo veikloje svarbu ne tik skleidžiamos informacijos turinys, bet ir jos pateikimo būdas. Nepilnamečiai, skirtingai nei suaugusieji, dar neturi atitinkamų intelektualinių

sugebėjimų, patyrimo, todėl yra jautresni moraliniam informacijos fonui. Informaciją pateikti būtina taip, kad ji visuomenėje vaidintų teigiamą vaidmenį.

Viena iš būtinų sąlygų nepilnamečių apsaugai nuo žalingos jų vystymuisi informacijos – žurnalistų profesinis meistriškumas, atsakomybė ir etiniai įsipareigojimai. Padėties analizė rodo, kad žurnalistams dažnai trūksta ne tik teisinių žinių, bet ir profesinės kompetencijos, informacijos skleidimo kultūros. Kartu galime išvelgti ir šių aktualių klausimų sąryšį su kita – profesionalaus žurnalistų teisinio statuso neapibrėžtumo problema.

Visuomenės informavimo kultūros analizė leidžia konstatuoti, kad dabartiniu metu žiniasklaidos priemonės neretai netinkamai naudojasi saviraiškos laisve, stokoja profesinės atsakomybės ir dažnai informaciją skleidžia visiškai pamiršdamos jos etinę, moralinę misiją.

Žurnalistų etikos inspektorius ne kartą yra deklaravęs, jog bausmių taikymas saviraiškos laisvės srityje yra kraštutinė poveikio priemonė. Administracinių teisės pažeidimų kodekso 214¹⁹ straipsnis numato, kad Neigiamą poveikį nepilnamečių vystymuisi darančios viešosios informacijos, kurios skelbimas ir platinimas ribojamas, skelbimo ir platinimo tvarkos ir (ar) neigiamą poveikį nepilnamečių vystymuisi darančios viešosios informacijos žymėjimo, garso ir vaizdo priemonių sistemos reikalavimų pažeidimas arba neigiamą poveikį nepilnamečių vystymuisi darančios draudžiamos skelbti viešosios informacijos, susijusios su asmens duomenų paskelbimu, paskelbimas užtraukia įspėjimą arba baudą nuo penkių šimtų iki dviejų tūkstančių litų. Pagal Administracinių teisės pažeidimų kodekso 247⁸ straipsnį šio administracinio pažeidimo, jei jis padaromas visuomenės informavimo priemonėse (išskyrus transliuotojus), bylas nagrinėja žurnalistų etikos inspektorius.

Remdamasis minėta kodekso nuostata 2005 m. rugsėjo 28 d. žurnalistų etikos inspektorius, išnagrinėjęs administracinio teisės pažeidimo bylą, laikraščio „Ekstra žinios“ redaktoriui G. Cibui skyrė 1000 litų baudą. 2005 m. rugsėjo 29 d. žurnalistų etikos inspektorius, išnagrinėjęs administracinio teisės pažeidimo bylą, laikraščio „Lietuvos žinios“ vyriausiajai redaktorei V. Čeplevičiūtei skyrė įspėjimą administracine tvarka. 2005 m. lapkričio 22 d. žurnalistų etikos inspektorius, išnagrinėjęs administracinio teisės pažeidimo bylą, laikraščio „Lazdijų žvaigždė“ redaktoriui K. Matulevičiui skyrė 1000 litų baudą.

Š.m. kovo mėnesio pabaigoje administracines poveikio priemones inspektorius numatęs taikyti dienraščių „Lietuvos rytas“, „Panevėžio rytas“, „Panevėžio balsas“ redaktoriams bei už interneto tinklalapyje „Info.lt“ paskelbtą informaciją atsakingiems asmenims.

Priedai Nr. 3 ir Nr. 4 rodo, kad daugiausia Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymą pažeidusi visuomenės informavimo priemonė – dienraštis „Lietuvos rytas“.

Vien per 2005 m. laikraščio „Lietuvos rytas“ leidėjas UAB „Lietuvos rytas“ Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymą pažeidė net 17 kartų.

Žurnalistų etikos inspektorius informuoja, kad nuo 2005 m. liepos mėnesio už Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo pažeidimus ne kartą buvo bandyta surašyti administracinio teisės pažeidimo protokolą bei nagrinėti administracinio teisės pažeidimo bylą laikraščio „Lietuvos rytas“ vyriausiajam reaktoriui G. Vainauskui, tačiau administracinė atsakomybėn traukiamas asmuo nuolat vengė atvykti į Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybą, kur jam turėjo būti surašomas protokolas.

Nuo 2005 m. lapkričio 17 d. Vilniaus miesto Vyriausiajame policijos komisariate yra nagrinėjamas žurnalistų etikos inspektoriaus prašymas dėl „Lietuvos ryto“ vyriausiojo redaktoriaus G. Vainausko pristatymo į Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybą protokolui surašyti. Iki šiol žurnalistų etikos inspektorius nėra gavęs atsakymo dėl tokios priemonės praktinio pritaikymo ar atsisakymo ją taikyti.

Per atsiskaitomąjį laikotarpį žurnalistų etikos inspektoriaus darbo praktikoje kilo ir pirmieji teisminiai ginčai dėl Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo

taikymo. Inspektorius teigiamai vertina teisminių ginčų atsiradimą savo veikloje. Teismų sprendimuose pateikiami išaiškinimai padeda geriau suprasti tikrąją teisės akte įtvirtintų normų prasmę, palengvina tolimesnį jų taikymą, padeda pasitikrinti, ar inspektoriaus veikla ir formuojama praktika yra nukreipta teisinga linkme. Minėtų ginčų baigtis aiškiai patvirtino žurnalistų etikos inspektoriaus veiklos pagrįstumą.

Per 2005 metus du žurnalistų etikos inspektoriaus sprendimai buvo apskūsti Vilniaus apygardos administraciniam teismui. Pareiškėjas abiem atvejais tas pats – UAB „Tele-3“. Pirmuoju atveju transliuotojas skundė žurnalistų etikos inspektoriaus 2005-05-12 sprendimą Nr. SPR-9 dalyje dėl laidose „Nomeda“ (TV3, 2005-01-03, 17.40 val. ir 2005-02-08, 8.15 val.) paskelbtos informacijos ir prašė sprendimą panaikinti. Inspektorius šiame sprendime konstatavo, kad minėtose laidose paskelbta informacija atitinka Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 4 ir 1 punktuose numatytus kriterijus. Viešai skelbti tokią informaciją besąlygiškai draudžia minėto įstatymo 5 straipsnio 2 dalis. Buvo nuspręsta kreiptis į Lietuvos radijo ir televizijos komisiją dėl atsakomybės priemonių taikymo pagal kompetenciją. Išnagrinėjęs administracinę bylą Nr. I-1469-10/05, Vilniaus apygardos administracinis teismas 2005-10-03 priėmė žurnalistų etikos inspektoriumi palankų sprendimą ir pareiškėjo skundą atmetė kaip nepagrįstą. Teismas padarė išvadą, kad transliuotojas minėtose laidose pažeidė Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo normas, todėl pripažino, jog žurnalistų etikos inspektorius apskūstajame sprendime teisės aktus aiškino ir taikė teisingai.

Svarbu tai, kad Vilniaus apygardos administracinis teismas, nagrinėdamas šią bylą, konstatavo, jog Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymas nesieja draudžiamos skleisti informacijos su neigiamų pasekmių dėl tokios informacijos viešinimo atsiradimu. Kitas labai reikšmingas teismo argumentas yra tas, kad minėtame įstatyme numatyti draudimai nesietini ir su ta aplinkybe, kokių tikslų siekė asmenys, paskleidę informaciją. Nesutikdamas su Vilniaus apygardos administracinio teismo sprendimu, pareiškėjas apeliacine tvarka jį apskundė Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui. Išnagrinėjęs bylą (bylos Nr. A⁷-731-06) Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas 2006-02-07 priėmė nutartį, kuria paliko nepakeistą Vilniaus apygardos administracinio teismo 2005-10-03 sprendimą. Po šios galutinės ir neskundžiamos nutarties priėmimo buvo vėl pakartotinai kreiptasi į Lietuvos radijo ir televizijos komisiją dėl atsakomybės priemonių transliuotojui taikymo.

Atkreiptinas dėmesys, kad Lietuvos radijo ir televizijos komisija dėl minėtų neginčijamai Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo konstatuotų Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo pažeidimų nepritaikė jokios nuobaudos įstatymą pažeidusiam transliuotojui. Įdomu tai, kad Komisijai šiuo atveju kilo abejonių dėl nuobaudos taikymo efektyvumo ir tikslingumo. Suprantama, kad žurnalistų etikos inspektoriaus sprendimas Komisijai neturi prejudicinės galios, tačiau, žurnalistų etikos inspektoriumi atrodo nepriimtina tokiu būdu kvestionuoti akivaizdaus pažeidimo padarymo faktą ir nusišalinti nuo neskundžiamą Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo nutartį turinčių sekti žingsnių.

Antrąjį skundą Vilniaus apygardos administraciniam teismui UAB „Tele-3“ pateikė dėl žurnalistų etikos inspektoriaus 2005-09-21 sprendimo Nr. SPR-15. Paskutinę akimirką prieš bylos nagrinėjimą teisme pareiškėjas savo skundo atsisakė. Žurnalistų etikos inspektoriaus žiniomis, ir šiuo atveju Komisija, būdama įgaliota spręsti administracinės atsakomybės taikymo klausimus, konkrečių administracinio poveikio priemonių transliuotojui, pažeidusiam Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymą, netaikė.

Pagrįstų abejonių kyla ir dėl Alkoholio kontrolės bei Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymų kai kurių nuostatų, reguliuojančių alkoholio gaminių reklamą neatitikimo. Pagal Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo 4 straipsnio 1 dalies 5 punktą darančia neigiamą poveikį nepilnamečių fiziniams, protiniams ar doroviniams

vystymuisi laikoma ir tokia viešoji informacija, kurioje palankiai vertinamas priklausomumas nuo narkotinių, psichotropinių medžiagų, tabako ar alkoholio, skatinamas jų vartojimas, gamyba, platinimas ar įsigijimas. Pagal įstatymo 4 straipsnio 2 dalį tokios informacijos skelbimas ar (ir) platinimas gali būti draudžiamas arba ribojamas. Kitaip tariant, pagal aukščiau minėtą įstatymą bet kokia alkoholio reklama yra priskirtina viešosios informacijos, darančios neigiamą poveikį nepilnamečių vystymuisi kategorijai. Tuo tarpu Alkoholio kontrolės įstatymo 29 straipsnio 2 dalies 3 punkte nustatyta, kad draudžiama alkoholio reklama Lietuvos Respublikoje įregistruotų radijo ir televizijos stočių, kabelinio radijo ir kabelinės televizijos stočių transliuojamose ir retransliuojamose programose (išskyrus tiesiogiai ir ištaisai iš užsienio retransliuojamas laidas) nuo 15 valandos iki 22 valandos 30 minučių, o šeštadieniais, sekmadieniais ir moksleivių atostogų dienomis – nuo 8 valandos iki 22 valandos 30 minučių (išskyrus alkoholinių gėrimų, kurių tūrinė etilo alkoholio koncentracija neviršija 22 procentų, reklamą). Tokia nuostata aiškiai prieštarauja Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo 7 straipsnio 2 daliai, nes visų formų ir rūšių alkoholio reklama, būdama žalinga nepilnamečiams, neturėtų būti transliuojama nuo 6 val. iki 23 val. bet kurią dieną. Todėl žurnalistų etikos inspektorius laikosi nuomonės, kad alkoholio reklama radijo ir televizijos programose, jei nedraustina iš viso, tai bent jau turėtų būti ribojama laikantis Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatyme nustatytų reikalavimų.

Vertinant nepilnamečių apsaugą nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio visuomenės informavimo priemonėse, svarbu ne tik nuosekliai taikyti Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo nuostatas, laikytis nepilnamečių apsaugos prioritetiškumo principo, bet ir formuoti tinkamą viešosios informacijos rengėjų praktiką, siekti, kad būtų jaučiama atsakomybė už įstatymo pažeidimus.

Pastaruoju metu Lietuvos Respublikos Seime pradėta svarstyti naujos redakcijos Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso projekto specialioji dalis. Pažymėtina, kad naujos redakcijos Kodekso projekte numatytos kur kas didesnės piniginės baudos už Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo pažeidimus. Projekte, skirtingai nei šiuo metu galiojančiame Kodekse, administracinė atsakomybė už įstatymo pažeidimą numatyta ne tik asmeniui, atsakingam už visuomenės informavimo priemonės turinį (kaip kad yra dabar galiojančiame Kodekse), bet ir juridiniam asmeniui (juridinio asmens vadovui). Svarstant administracinės atsakomybės subjekto klausimą, tokia atsakomybės taikymo sistema labiau griežtintų viešosios informacijos rengėjo veiklą. Svarstyтина, ar, esant padarytam Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo pažeidimui atsakomybės subjektas visuomenės informavimo priemonėse gali būti ir fizinis (asmuo, atsakingas už visuomenės informavimo priemonės turinį), ir juridinis asmuo. Tokiai pozicijai žurnalistų etikos inspektorius nepritaria, kadangi iškyla dvejopa atsakomybės taikymo problema iš esmės vienam subjektui.

Administracinės atsakomybės taikymas yra kraštutinė saviraiškos laisvės ribojimo priemonė, tačiau viena svarbesnių neigiamo viešosios informacijos poveikio nepilnamečiams prevencijos krypčių yra mokymas apie visuomenės informavimo procesą, visuomenės informavimo priemonių vaidmenį, tam tikro santykio, požiūrio į gaunamą informaciją formavimas (angl. *media education, media literacy*).

Atsižvelgdamas į tai, taip pat įgyvendindamas Lietuvos Respublikos Seimo 2004 m. birželio 8 d. nutarimo Nr. IX-2266 „Dėl žurnalistų etikos inspektoriaus 2003 metų veiklos ataskaitos“ 5 straipsnį, žurnalistų etikos inspektorius 2005 metų pradžioje susitiko su švietimo ir mokslo ministru R. Motuzu aptarti bendradarbiavimo galimybes rengiant Mokymo apie žiniasklaidą ir visuomenės informavimo procesus bendrojo lavinimo mokyklose programos gaires. Prie Švietimo ir mokslo ministerijos buvo sudaryta darbo grupė, kuri parengė Mokymo apie visuomenės informavimo procesus bei žmogaus teises bendrojo lavinimo mokyklų programos projektą. Programos kūrimo aktyviai dalyvavo prie žurnalistų etikos inspektoriaus veikiančios ekspertų grupės atstovai. Šios programos tikslas – ugdyti

mokinių gebėjimą kritiškai vertinti viešąją informaciją, mokėti veiksmingai naudotis viešąja informacija, kritiškai suvokti ir analizuoti žiniasklaidos reiškinius, informacijos sklaidą, ugdyti suvokimą apie žiniasklaidos rinkodaros procesus, ugdyti demokratijos vertybes ir toleranciją. Programa bus įgyvendinama dviem etapais. I etapas (2006 m.) – parengiamasis programos etapas. II etapas (2007-2008 m.) – programos įgyvendinimas: vieši renginiai ir naujo projekto pristatymas; mokymo priemonių rengimas, mokytojų mokymas ir t.t.

Š.m. sausio-vasario mėnesiais jau įvyko Mokymo apie visuomenės informavimo procesus bei žmogaus teises bendrojo lavinimo mokyklų programos projekto derinimo darbai. Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybos atstovai dalyvauja Koordinavimo tarybos darbe, kuri yra atsakinga už šioje programoje numatytų priemonių įgyvendinimą.

Siekiant kuo efektyviau įgyvendinti nepilnamečių apsaugą nuo jiems žalingos informacijos, būtina stiprinti žiniasklaidos atstovų, atsakingų valstybės pareigūnų, specialistų bendradarbiavimą teisiškai šviečiant visuomenę, pabrėžiant tiek savikontrolės mechanizmų, tiek tėvų atsakomybės svarbą. Visuomenės ir nepilnamečių švietimas žiniasklaidos klausimais, interneto filtravimo programinės įrangos diegimas kol kas būtų naujausios nepilnamečių apsaugą visuomenės informavimo srityje pagerinsiančios priemonės.

Itin didelę reikšmę įgyja teisinis švietimas, teisinio sąmoningumo ugdymas. Labai svarbu padėti visuomenei, ypač vaikams, paaugliams suvokti, kokias jie turi teises, kaip jas įgyvendinti, kaip ginti pažeidimo atveju.

Didinant žiniasklaidos atstovų atsakomybę, būtina, kad ir viešosios informacijos rengėjai, platintojai, jų savininkai, žurnalistai būtų gerai susipažinę su jų veiklą bei žmogaus teisių apsaugą žiniasklaidoje reglamentuojančiais teisės aktais ir jų laikytusi. Tik tokiu atveju patys viešosios informacijos rengėjai ir platintojai galės tinkamai įvertinti informacijos pobūdį, bus įgyvendintos visos prielaidos efektyviam savireguliacijos mechanizmo funkcionavimui.

4. IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

Apibendrinamas 5-ąją savo metinę veiklos ataskaitą Lietuvos Respublikos Seimui, žurnalistų etikos inspektorius daro šias išvadas:

1. Žurnalistų etikos inspektorius, nagrinėdamas skundus dėl asmens garbės ir orumo pažeidimo visuomenės informavimo priemonėse, kiekvienu atveju, darydamas išvadą dėl viešosios informacijos neatitikimo tikrovei, remiasi prezumpcija, kad informacija neatitinka tikrovės, kol ją paskleidęs asmuo neįrodo priešingai. Kadangi faktas, jog paskleista informacija neatitinka tikrovės, nėra nustatinėjamas ginant asmens teisę į privataus gyvenimo apsaugą, praktinėje veikloje žurnalistų etikos inspektoriumi yra lengviau nagrinėti asmenų skundus dėl teisės į privatų gyvenimą pažeidimo visuomenės informavimo priemonėse.
2. Asmens garbės ir orumo, teisės į privatų gyvenimą pažeidimų nagrinėjimas visuomenės informavimo priemonėse turi akivaizdų trūkumą – per platus viešojo asmens statuso apibrėžimas ir jo taikymas praktinėje veikloje. Nors yra sutariama, kad viešaisiais asmenimis turėtų būti laikomi tie asmenys, kurie priima viešo pobūdžio sprendimus, turinčius realią įtaką visuomenėje, kyla klausimų, kaip elgtis su tais žymiais asmenimis (menininkais, sportininkais, kultūros veikėjais), kurie visai netrokšta būti žinomi, bet dažniausiai dėl savo darbų, nuopelnų ar pasiekimų tokiais tampa. Ar visiems kiek žinomesniems asmenims, kurie neturi jokios viešų sprendimų galios visuomenėje, galima taikyti tokius pačius viešojo asmens kriterijus? Praktinėje žurnalistų etikos inspektoriaus veikloje taip pat iškyla klausimų, kiek ir kaip galima rašyti apie buvusį viešąjį asmenį (*ex officio*), t.y. valstybės politiką ar pareigūną, kuris jau seniai nedirba valstybės tarnyboje, nepriima viešų sprendimų ir nebenusipelno tiek

- visuomenės dėmesio? Darytina išvada, kad šiandien galiojantis viešojo asmens apibrėžimas bei interpretacija kelia rimtų prieštaravimų.
3. Visuomenės informavimo priemonėse statistiškai dažniau pažeidžiama asmens garbė ir orumas nei teisė į privatų gyvenimą ir jo slaptumą. Tokias proporcijas, žurnalistų etikos inspektoriaus nuomone, gali lemti keli aspektai. Pirma, tik nedidelė dalis asmenų suvokia savo teisę į privatumą ir ją gina. Antra, dauguma pareiškėjų jų teisės pažeidimo atveju kreipiasi tiesiai į teismą, bet ne į žurnalistų etikos inspektorius. Trečia, žurnalistų etikos inspektorius nesprensdžia klausimo dėl žalos atlyginimo, kuomet yra pažeista asmens teisė į privatų gyvenimą.
 4. Pagarba nekaltumo prezumpcijos principui glaudžiai siejasi su tinkamu spaudos laisvės ir teismų nepriklausomumo santykiu. Vertinimai, komentarai, viešos žurnalistų abejonės dėl tam tikrų teisėjo procesinių veiksmų teisėtumo nebaigtoje nagrinėti byloje laikytinos neteisėtu poveikiu, kliudančiu teisminės valdžios nešališkumui. Tokiu būdu peržengiant spaudos laisvės ribas yra siekiama vienokio ar kitokio teismo sprendimo priėmimo, t.y. kišamasi į teisingumo vykdymą.
 5. Žurnalistų etikos inspektorius pastebi neigiamą tendenciją visuomenės informavimo priemonėse pateikiant informaciją (duomenis) apie teisės pažeidėjus. Tai ypač akivaizdu informuojant apie kelių eismo taisyklių pažeidėjus, kuomet žurnalistai kartu su Kelių eismo priežiūros tarnybos pareigūnais dalyvauja įvykio vietoje ir fiksuoja, o po to paviešina informaciją apie nustatytus pažeidimus. Fotografavimą ir tokios informacijos viešą skleidimą neturint fotografuojamo asmens sutikimo šiuo atveju galėtų pateisinti tik pagrįstas visuomenės interesas tokią informaciją žinoti. Tokiu interesu viešosios informacijos rengėjas dažniausiai piktnaudžiauja.
 6. Kaip rodo praktinė žurnalistų etikos inspektoriaus veikla, asmenys į žurnalistų etikos inspektorius kreipiasi ne tik siekdami, kad jų teisės visuomenės informavimo priemonėse būtų užtikrintos (pvz., užtikrinta atsakymo teisė), bet ir norėdami gauti žurnalistų etikos inspektoriaus įvertinimą, kuris paprastai padeda pareiškėjui apsispręsti – kreiptis į teismą dėl pažeistų teisių gynimo ar ne. Nors žurnalistų etikos inspektorius neturi įgaliojimų pažeidėjams taikyti sankcijų ar įpareigoti atlyginti žalą, tačiau jo sprendimai ir išvados yra svarbūs įrodymai, nagrinėjant ieškinius teisme, todėl dažnai asmenys, norėdami apginti savo pažeistas teises, iš pradžių kreipiasi į žurnalistų etikos inspektorius ir gavę teigiamą atsakymą bei nesulaukę atitinkamos viešosios informacijos rengėjo reakcijos, kreipiasi į teismą.
 7. Per 2004-2005 metus žurnalistų etikos inspektoriaus veikloje susiformavimu tam tikra praktika dėl Respublikos Prezidento įžeidimo visuomenės informavimo priemonėse. Ši praktika rodo, kad įgaliojimus spręsti apie tokį teisės pažeidimą turi žurnalistų etikos inspektorius. Kyla klausimas, ar tokia teisės norma nėra antikonstitucinė, nes kiekvienas žmogus lygus prieš įstatymą ir turi teisę savarankiškai ginti savo garbę ir orumą.
 8. Nors Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 259¹ straipsnio 1 dalis įgalioja žurnalistų etikos inspektorius surašyti administracinių teisės pažeidimų protokolus už 214¹⁴ straipsnyje numatytą administracinį teisės pažeidimą – asmens duomenų tvarkymo pažeidimą visuomenės informavimo priemonėse pažeidžiant Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymą – reikėtų pažymėti, kad asmens duomenų apsauga visuomenės informavimo priemonėse pagal galiojantį įstatymą yra sunkiai įgyvendinama. Tikimasi, kad priėmus naujos redakcijos Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymą minėti įstatymų tarpusavio neatitikimai bus pašalinti.
 9. Žurnalistų etikos inspektorius, nagrinėdamas pareiškimus dėl asmens duomenų tvarkymo pažeidimų visuomenės informavimo priemonėse, pastebi, kad nuolat kyla daug klausimų dėl to, kokia informacija laikytina privačia, kokie registrai laikytini viešais, ar informacija apie valstybės tarnautojų tarnybinę algą bei gaunamus priedus yra vieša ir gali būti nevaržomai

- skelbiama ir pan. Panašu, kad į visus šiuos klausimus objektyviausiai galėtų atsakyti tik teismai, nagrinėdami konkrečias bylas, tačiau šiandien bylos dėl teisės į privatų gyvenimą ir jo slaptumą pažeidimo yra pavienės ir platesnių išaiškinimų šios kategorijos bylų praktikoje nėra.
10. Daugiausia pažeidimų nepilnamečių apsaugos srityje yra konstatuojama, kai nepaisoma draudimo skelbti neigiamą poveikį nepilnamečių vystymuisi darančią viešąją informaciją, susijusią su asmens duomenimis. Toks draudimas įtvirtintas Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo 5 straipsnyje. Minėti pažeidimai nustatomi beveik kiekviename žurnalistų etikos inspektoriaus sprendime. Analizuojant faktinę viešosios informacijos pateikimo padėtį, pastebima, jog ypač dažnai pažeidžiama nepilnamečio teisė į konfidencialumą.
 11. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. birželio 2 d. nutarimu patvirtinta ženklinimo sistema neatitinka kai kurių Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo reikalavimų. Mat pastarajame teisės akte nustatyta vienintelė laiko juosta, t.y. nuo 23 val. iki 6 val., kurioje galima transliuoti neigiamą poveikį nepilnamečių vystymuisi darančią ribojamą informaciją. Tuo tarpu Vyriausybės nutarime išskiriama ir kita laiko juosta, t.y. 21 val. iki 23 val., kurioje draudžiama transliuoti informaciją, darančią neigiamą poveikį nepilnamečiams iki 14 metų. Dėl tokio ženklinimo sistemos nevienodo įteisinimo žurnalistų etikos inspektorius parengė Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo pakeitimo įstatymą ir siūlo sudaryti darbo grupę įstatymo projektui parengti.
 12. Pagrįstų abejonių kyla ir dėl Alkoholio kontrolės bei Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymų kai kurių nuostatų, reguliuojančių alkoholio gaminių reklamą neatitikimo. Pagal Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo 4 straipsnio 1 dalies 5 punktą darančia neigiamą poveikį nepilnamečių fiziniam, protiniam ar doroviniam vystymuisi laikoma ir tokia viešoji informacija, kurioje palankiai vertinamas priklausomumas nuo narkotinių, psichotropinių medžiagų, tabako ar alkoholio, skatinamas jų vartojimas, gamyba, platinimas ar įsigijimas. Pagal įstatymo 4 straipsnio 2 dalį tokios informacijos skelbimas ar (ir) platinimas gali būti draudžiamas arba ribojamas. Kitaip tariant, pagal aukščiau minėtą įstatymą bet kokia alkoholio reklama yra priskirtina viešosios informacijos, darančios neigiamą poveikį nepilnamečių vystymuisi kategorijai. Tuo tarpu Alkoholio kontrolės įstatymo 29 straipsnio 2 dalies 3 punkte nustatyti kitokie reikalavimai alkoholio gaminių reklamai.
 13. Kalbant apie nepilnamečių apsaugą nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio visuomenės informavimo priemonėse svarbu ne tik nuosekliai taikyti Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo nuostatas, laikytis nepilnamečių apsaugos prioritetiškumo principo, bet ir formuoti tinkamą viešosios informacijos rengėjų praktiką, siekti, kad būtų jaučiama atsakomybė už įstatymo pažeidimus. Administracinės atsakomybės taikymas yra kraštutinė saviraiškos laisvės ribojimo priemonė, tačiau viena svarbesnių neigiamo viešosios informacijos poveikio nepilnamečiams prevencijos krypčių yra mokymas apie visuomenės informavimo procesą, visuomenės informavimo priemonių vaidmenį, tam tikro santykio, požiūrio į gaunamą informaciją formavimas (angl. *media education, media literacy*).
 14. Įgyvendinant Lietuvos Respublikos Seimo 2004 m. birželio 8 d. nutarimo Nr. IX-2266 „Dėl žurnalistų etikos inspektoriaus 2003 metų veiklos ataskaitos“ 5 straipsnį, žurnalistų etikos inspektorius 2005 metų pradžioje susitiko su švietimo ir mokslo ministru R. Motuzu aptarti bendradarbiavimo galimybes rengiant Mokymo apie žiniasklaidą ir visuomenės informavimo procesus bendrojo lavinimo mokyklose programos gaires. Prie Švietimo ir mokslo ministerijos sudaryta darbo grupė (į ją buvo įtraukti žurnalistų etikos inspektoriaus veikiančios ekspertų grupės atstovai) parengė Mokymo apie visuomenės informavimo procesus bei žmogaus teises

bendrojo lavinimo mokyklų programos projektą. Jos tikslas – ugdyti mokinių gebėjimą kritiškai vertinti viešąją informaciją, mokėti ja veiksmingai naudotis, kritiškai suvokti ir analizuoti žiniasklaidos turinį, informacijos sklaidą, ugdyti suvokimą apie žiniasklaidos rinkodaros procesus, ugdyti demokratijos vertybes ir toleranciją.

5. ŽURNALISTŲ ETIKOS INSPEKTORIAUS 2006 METŲ VEIKLOS METMENYS

Vykdydamas bendrąją Visuomenės informavimo įstatymo ir specialiąją Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo priežiūros kontrolę, kitų teisės aktų reikalavimus, atsižvelgdamas į Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybos veiklos strategiją, žurnalistų etikos inspektorius ir jo vadovaujama tarnyba 2006 metais planuoja įgyvendinti šiuos **ilgalaikius tikslus**:

1. Administracinių atsakomybės priemonių griežtesnis taikymas Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos įstatymo pažeidėjams.
2. Viešosios informacijos, darančios neigiamą poveikį nepilnamečiams, stebėsenos stiprinimas.
3. Valstybės tarnautojų (dviejų), turinčių aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą, priėmimas į Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybą.
4. Žurnalistų etikos inspektoriaus priimamų sprendimų skaičiaus didinimas ir šių sprendimų skelbimo tvarkos keitimas (nauja skelbimo tvarka nustatyta svarstomame Visuomenės informavimo įstatymo projekte).
5. Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo pakeitimo įstatymo projekto pateikimas Lietuvos Respublikos Seimui ir šio projekto svarstymas sudarytoje specialioje darbo grupėje.
6. Mokymo programos apie visuomenės informavimo procesus bei žmogaus teises įgyvendinimas.

Įgyvendinti aukščiau išvardintus ilgalaikius tikslus žurnalistų etikos inspektorius taip pat sieks vykdyti šiuos **uždavinius**:

1. Pateikti pasiūlymus dėl Alkoholio kontrolės įstatymo nuostatų dėl alkoholio reklamos visuomenės informavimo priemonėse suderinimo su Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymu.
2. Pateikti pasiūlymus dėl Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso nuostatų (dėl žurnalistų etikos inspektoriaus sprendimų privalomo vykdymo ir dėl tarnybos valstybės tarnautojų teisės surašyti administracinių teisės pažeidimų protokolus).
3. Pateikti pasiūlymus Kino įstatymui dėl kino filmų rodymo ir kontrolės sistemos kino teatruose. Pažymėtina, kad šiuo metu nėra institucijos, įgalios prižiūrėti, kaip, rodant kino filmus, jų anonsus, laikomasi Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo.
4. Pateikti pasiūlymus dėl Visuomenės informavimo įstatymo nuostatų, reglamentuojančių visuomenės informavimo priemonių registro sukūrimą prie Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybos. (Minėto registro duomenis tvarkytų Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnyba).

* * *

Daugelį šių pasiūlymų nulemia funkcijos ir įgaliojimai naujos redakcijos Visuomenės informavimo įstatyme, susiklosčiusios veiklos tradicijos ir praktika, būtinybė dirbti išvien su viešosios informacijos rengėjų ir platintojų veiklos reglamentavimo ir savitvarkos institucijomis, viešai informuoti visuomenę apie žurnalistų etikos inspektoriaus sprendimus.

Žurnalistų etikos inspektorius pareiškia, kad jis gins žiniasklaidos laisvę, jos milžinišką teigiamą vaidmenį. Tačiau iš žiniasklaidos ir ateityje bus reikalaujama pagarbos žmogui, jo asmeniui, privatumui, objektyvumo, skaidraus nuosavybės santykių deklaravimo, nepakantumo paslėptai (taip pat ir politinei) reklamai. Ne sankcijos – baudos ar išpėjimai svarbiausia, o diskusija apie dorovinius, etinius idealus, įvairūs požiūriai, polemika, kritinio ir pilietinio mąstymo ugdymas.

Žurnalistų etikos inspektorius nesitiki pritarimo visais klausimais, tačiau viliasi, jog visuomenė ir profesionalai atkreips dėmesį į jo keliamas problemas. Pasitikėjimas savo valstybe, demokratija, savo valdžia ir savo žiniasklaida – svarbūs tikslai šiandien ir rytoj.

**INFORMACIJA APIE ŽURNALISTŲ ETIKOS INSPEKTORIAUS 2001-2005 M. RENGTAIS KONFERENCIJAS,
SEMINARUS IR KITUS RENGINIUS**

Konferencijos	Seminarai	Forumai	Susirinkimai
1. „Žmogaus teisių apsauga ir žiniasklaida“ (2001-06-06)	1. Seminaras transliuotojams (2003-09-24) Lietuvos radijo ir televizijos komisija	1. „Kriminogeniškumas – viešoji informacija – teisinė valstybė“ (2002-03-08)	1. Viešosios informacijos rengėjų susitikimas su savitvarkos ir reguliavimo institucijomis (2004-03-24)
2. Tarptautinė konferencija „Žiniasklaida ir asmenybės raida: nepilnamečių apsauga ir žmogaus orumas“ (2003-12-05)	2. Seminaras transliuotojams (2004-06-15) Lietuvos radijo ir televizijos komisija	2. „Nusikaltimo auka visuomenės informavimo priemonėse: moraliniai ir teoriniai aspektai“ (2003-03-07)	2. Susitikimas interneto savireguliacijos klausimais (2004-07-01)
3. „Vaiko teisės ir interesai žiniasklaidoje: teoriniai ir praktiniai aspektai“ (2005-06-08)	3. Kiti susitikimai tam tikrais visuomenės informavimo srities klausimais	3. „Smurtas ir nusikaltimas žiniasklaidos akiratyje: visuomenės interesas ir poveikis nepilnamečiams“ (2004-03-18)	3. Žurnalistų ir leidėjų organizacijų atstovų visuotinis susirinkimas (2005-04-18)
4. „Žmogaus teisės žiniasklaidoje: realybė, problemos ir aktualijos“ (2005-12-15)		4. „Visuomenės interesas ir ikiteisminio tyrimo duomenys: skelbti ar ne?“ (2005-03-25)	

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
NEPILNAMEČIŲ APSAUGOS NUO NEIGIAMO VIEŠOSIOS INFORMACIJOS POVEIKIO
ĮSTATYMO 2, 4, 5, 6, 7, 8 IR 9 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO IR PAPILDYMO
ĮSTATYMAS**

2006 m. d. Nr.
Vilnius

(Žin., 2002, Nr. 91-3890; 2003, Nr. 108-4813)

1 straipsnis. 2 straipsnio 1 dalies papildymas

2 straipsnio 1 dalį papildyti žodžiais „Asmens emancipacija neturi įtakos sprendžiant klausimą dėl neigiamo viešosios informacijos poveikio nepilnamečiui“ ir šią dalį išdėstyti taip:

„1. Nepilnametis – asmuo iki 18 metų. **Nepilnamečio emancipacija neturi įtakos vertinant neigiamą viešosios informacijos poveikį jo vystymuisi.**

2 straipsnis. 4 straipsnio 1 dalies 1 punkto pakeitimas ir papildymas nauju 11 punktu

1. 4 straipsnio 1 dalies 1 punktą papildyti žodžiais „arba vandalizmu“ ir „turto naikinimas ar gadinimas“, išbraukti žodį „vandalizmas“ ir šį punktą išdėstyti taip:

„1) susijusi su fizinio ar psichinio smurto vaizdavimu **arba vandalizmu**: kai detaliam vaizduojamas žmonių, gyvūnų žudymas, žalojimas ar kankinimas, **turto naikinimas ar gadinimas**, taip pat ~~vandalizmas~~; teigiamai vertinamas smurtas, mėgavimasis prievarta ar žiaurumu“.

2. 4 straipsnio 1 dalį papildyti nauju 11 punktu, o ankstesnį 4 straipsnio 1 dalies 11 punktą laikyti 12 punktu:

„11) kurioje patariama, kaip pasigaminti, įsigyti ar naudoti sprogmenis, narkotines ar psichotropines medžiagas, taip pat kitus gyvybei ar sveikatai pavojingus dalykus;

~~11)12)~~ kuri apibrėžta šio įstatymo 5 straipsnio 1 dalyje“.

3 straipsnis. 5 straipsnio 1 dalies 1 papildymas, 4 punkto pakeitimas bei dalies papildymas 5 punktu

1. 5 straipsnio 1 dalies 1 punkte įrašyti žodį „(aukos)“ ir šį punktą išdėstyti taip:

„1) siejant su nusikalstama veika ar kitais teisės pažeidimais skelbiami nuo teisėsaugos institucijų ar teismo nesislapstančio įtariamojo padarius nusikalstamą veiką, kaltinamojo, nuteistojo ar nuo nusikalstamos veikos arba kitų teisės pažeidimų nukentėjusio nepilnamečio (**aukos**) asmens duomenys, pagal kuriuos galima nustatyti jo asmens tapatybę“.

2. 5 straipsnio 1 dalies 4 punkte išbraukti žodžius „taip pat jų nuotraukos ar filmuota medžiaga apie juos“ ir šį punktą išdėstyti taip:

„4) piktnaudžiaujant nepilnamečių pasitikėjimu ir nepatyrimu, neigiamų socialinių reiškinių kontekste pateikiamos nepilnamečių nuomonės ir vertinimai, ~~taip pat jų nuotraukos ar filmuota medžiaga apie juos~~“.

3. 5 straipsnio 1 dalį papildyti 5 punktu:

„5) **neigiamų socialinių reiškinių kontekste pateikiamos nepilnamečių nuotraukos ar filmuota medžiaga apie juos, jei pagal tai galima nustatyti nepilnamečio asmenybę**“.

4 straipsnis. 6 straipsnio pakeitimas

6 straipsnyje vietoje skaitmens „10“ įrašyti skaitmenį „11“ ir šį straipsnį išdėstyti taip:

„6 straipsnis. Viešosios informacijos nepriskyrimas neigiamą poveikį nepilnamečių vystymuisi darančios informacijos kategorijai

Viešoji informacija gali būti nepriskirta neigiamą poveikį nepilnamečių vystymuisi darančios informacijos kategorijai, jei ji atitinka šio Įstatymo 4 straipsnio 1 dalies 1–11~~10~~ punktuose apibrėžtus kriterijus, tačiau:

- 1) jos turinį sudaro tik informacija apie įvykius, politinius, socialinius, religinius įsitikinimus ar pasaulėžiūrą;
- 2) ši informacija yra reikšminga moksliniu ar meniniu požiūriu arba reikalinga tyrimams ar mokymui;
- 3) yra viešas interesas ją skelbti;
- 4) jos apimtis ir poveikis yra mažareikšmiai“.

5 straipsnis. 7 straipsnio pakeitimas

1. 7 straipsnio 1 dalyje vietoje skaitmens „10“ įrašyti skaitmenį „11“ ir šią dalį išdėstyti taip:

„1. Šio Įstatymo 4 straipsnio 1 dalies 1–11~~10~~ punktuose apibrėžtą informaciją draudžiama tiesiogiai skelbti ar platinti nepilnamečiams – jiems siūlyti, perleisti ar kitaip leisti asmeniškai ja naudotis. Tokia viešoji informacija gali būti skelbiama tik vietose, į kurias nepilnamečiai negali patekti, ir (arba) tokiu laiku, kuriuo nepilnamečiai negalėtų ja naudotis, arba kai naudojant technines priemones yra sudaromos sąlygos atsakingiems už vaikų auklėjimą ir priežiūrą asmenims užtikrinti galimybę riboti tokios viešosios informacijos pasiūlą nepilnamečiams“.

2. Pakeisti 7 straipsnio 2 dalį ir ją išdėstyti taip:

„2. Programos ir laidos, atitinkančios šio Įstatymo 4 straipsnio 1 dalies 1–11 punktuose numatytus vieną ar kelis kriterijus, gali būti transliuojamos nenaudojant šio straipsnio 1 dalyje nurodytų techninių priemonių, jei apie jų neigiamą poveikį nepilnamečiams viso laidos transliavimo metu pranešinėjama garso ir (arba) vaizdo priemonėmis ir:

1) programos ir laidos, kuriose yra informacijos, darančios neigiamą poveikį jaunesniems nei 14 metų amžiaus nepilnamečiams, transliuojamos tik nuo 21 iki 6 valandos (tokios programos ir laidos turi būti pažymėtos indeksu „N-14“);

2) programos ir laidos, kuriose yra informacijos, darančios neigiamą poveikį nepilnamečiams nuo 14 iki 18 metų, transliuojamos tik nuo 23 iki 6 valandos“ (tokios programos ir laidos turi būti pažymėtos indeksu „S“).

6 straipsnis. 8 straipsnio pakeitimas

8 straipsnyje vietoje žodžio „priskirtai“ įrašyti žodį „darančiai“, žodžių junginį „anonsams, ir prekių ženklams“ pakeiti žodžių junginiu „anonsams ir prekių ženklams“, straipsnį papildyti 2 dalimi ir jį išdėstyti taip:

„8 straipsnis. Reklama ir anonsai (savireklama)

1. Apribojimai, nustatyti neigiamą poveikį nepilnamečių vystymuisi ~~priskirtai~~ darančiai viešajai informacijai, taikomi taip pat reklamai, savireklamai, anonsams ir prekių ženklams.

2. Jeigu šio įstatymo nuostatos prieštarauja specialiuose įstatymuose numatytoms tam tikrų prekių ar paslaugų reklamos taisyklėms, taikomos specialiuose įstatymuose nustatytos taisyklės“.

7 straipsnis. 9 straipsnio 6 dalies pakeitimas

9 straipsnio 6 dalyje vietoje žodžio „pasiūlymus“ įrašyti žodį „nuomonę“ ir šią dalį išdėstyti taip:

„6. Prie inspektoriaus veikia nepriekaištingos reputacijos, specialių žinių turinčių ekspertų grupė (iki 9 žmonių), kuri vertina viešosios informacijos poveikį nepilnamečiams ir teikia savo išvadą

inspektoriui. Ekspertus skiria inspektorius, atsižvelgdamas į institucijų, išvardytų šio straipsnio 7 dalyje, ~~pasiūlymus~~ **nuomonę**. Ekspertų grupė veikia rotacijos principu pagal pačių priimtą ir inspektoriaus patvirtintą veiklos reglamentą. Ekspertų veikla finansuojama iš valstybės biudžeto“.

Skelbiu šį Lietuvos Respublikos Seimo priimtą įstatymą.

RESPUBLIKOS PREZIDENTAS

**NEIGIAMĄ POVEIKĮ NEPILNAMEČIŲ VYSTYMUISI DARANTI INFORMACIJA, EKSPERTŲ GRUPĖS 2005 M. PRISKIRTA RIBOJAMOS IR DRAUDŽIAMOS SKELBTI INFORMACIJOS KATEGORIJAI
(REMIANTIS NEPILNAMEČIŲ APSAUGOS NUO NEIGIAMO VIEŠOSIOS INFORMACIJOS POVEIKIO ĮSTATYMO 4 IR 5 STRAIPSNIUOSE NUMATYTAIS KRITERIJAIŠ)**

	Lietuvos rytas	Respublika	Lietuvos žiniuos	Ekstra žiniuos	Lazdijų žvaigždė	Klaipėda	Žurnalas „Ekstra“	Cosmopolitan	Vakarų žiniuos	Šiaurės kraštas	Merkių kraštas	Gimtasis Rokiškis	Kauno diena	Šilokas	Akis tataras	Panėvėžio rytas	Šiaurės rytai	15 min.	Delfi	Spauda iš viso	LNK	TV3	BT V	5 kanalas	Televizija iš viso	Iš viso
<i>Svarstyta</i>	25	4	6	22	4	1	2	1	1	1	1	2	1	1	1	3	1	2	1	<u>80</u>	16	13	4	5	<u>38</u>	<u>118</u>
4 straipsnio 1 d.	1 p.			1																1	2		1		3	4
	2 p.	3		15			1													19	1			4	5	24
	3 p.																	1		1					0	1
	4 p.	1			2															3	2			5	7	10
	5 p.	1		1																2					0	2
	6 p.	1		1	2											1				5	1	1	1	1	4	9
	7 p.																			0					0	0
	8 p.																			0					0	0
	9 p.																			0					0	0
	10 p.																			0	1				1	1
4 str. iš viso	6	0	2	20	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	<u>31</u>	7	1	2	10	<u>20</u>	<u>51</u>

	Lietuvos rytas	Respublika	Lietuvos žiniuos	Ekstra žiniuos	Lazdijų žvaigždė	Klaipėda	Žurnalas „Ekstra“	Cosmopolitan	Vakarų žiniuos	Šiaurės kraštas	Merkinės kraštas	Gimtasis Rokiškis	Kauno diena	Šilokas	Akis tataras	Panėvėžio rytas	Šiaurės rytai	15 min.	Delfi	Spauda iš viso	LNK	TV3	BT V	5 kanalas	Televizija iš viso	Iš viso
<i>Svarstyta</i>	25	4	6	22	4	1	2	1	1	1	1	2	1	1	1	3	1	2	1	<u>80</u>	16	13	4	5	<u>38</u>	<u>118</u>
5 straipsnių d.	1 p.	12	2	5	7	2	1			1	1		1		1	2			1	37	1	3	1		5	42
	2 p.	1																		1			1		1	2
	3 p.	18	3	5	6	4	1	1		1			1		1	2			1	44	1	6	1		8	52
	4 p.	3		1	1	1														6	1	6	1	1	9	15
5 str. iš viso	34	5	11	14	7	2	2	0	0	2	1	0	2	0	2	4	0	0	2	88	3	15	4	1	23	111
4 ir 5 str. iš viso:	40	5	13	34	7	2	3	0	0	2	1	0	2	0	3	4	0	1	2	<u>119</u>	10	16	6	11	<u>43</u>	<u>162</u>

